

KTO kehitysvamma-alan
tuki- ja osaamiskeskus
VARSINAIS-SUOMEN ERITYISHUOLTOPIIRI

Kehitysvammalain muutokset – mitä tämä tarkoittaa käytännössä?

Oili Sauna-aho

Keskeiset sisällöt

- Kehitysvammalakiin tehdyt muutokset voimaan 10.6.2016
- Laki säätelee erityishuollossa olevan kehitysvammaisen henkilön
 - itsemääräämisoikeuden ja itsenäisen suoriutumisen vahvistamista,
 - käytettävät rajoitustoimenpiteet ja niiden käyttö
 - rajoitustoimenpiteiden jälkiselvittelyn ja kirjaamisen sekä
 - tahdosta riippumattomasta hoidon.

Itsemääräämisoikeuden ja itsenäisen suoriutumisen vahvistaminen

- Jokaiselle erityishuollossa olevalle henkilölle on laadittava suunnitelma siitä, millä toimenpiteillä tuetaan ja vahvistetaan hänen itsemääräämisoikeuden toteutumista ja itsenäistä suoriutumista (§42a)
- Ennaltaehkäisy korostuu – rajoitustoimet viimesijainen keino

Erityishuoltoa annettaessa on huolehdittava, että:

1. erityishuollon toimintayksikön **henkilökunta perehdytetään ja ohjeistetaan** työmenetelmiin ja keinoihin, joiden avulla tuetaan ja edistetään erityishuollossa olevien henkilöiden itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista;
2. erityishuollon toimintayksikön henkilökuntaan **kuuluvat sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöt koulutetaan** rajoitustoimenpiteiden käyttöä edellyttävien **tilanteiden ennalta ehkäisemiseen ja rajoitustoimenpiteiden asianmukaiseen käyttämiseen**;
3. erityishuollon toimintayksikössä **edistetään rajoitustoimenpiteille vaihtoehtoisten ja kuntouttavien toimintatapojen käyttöön ottamista**;
4. erityishuollossa olevien henkilöiden **itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeutta tuetaan ja edistetään asianmukaisin kalustein, välinein ja tilaratkaisuin**

Rajoitustoimenpiteiden ennaltaehkäisy

- Suunnitelmaan kirjataan
 - kohtuulliset mukautukset henkilön osallisuuden ja osallistumisen varmistamiseksi
 - keinot, joilla henkilön erityishuolto ensisijaisesti toteutuu ilman rajoitustoimenpiteitä
 - Henkilön käyttämät kommunikaatiokeinot on kirjattava suunnitelmaan (arvioitava tarvittaessa ja etsittävä keinoja)
 - Rajoitustoimenpiteistä, joita henkilön erityishuollossa arvioidaan tarvittavan

Rajoitustoimenpiteiden yleiset edellytykset

1. erityishuollossa oleva henkilö ei kykene tekemään hoitoaan ja huolenpitoaan koskevia ratkaisuja eikä ymmärtämään käyttäytymisensä seurauksia;
2. rajoitustoimenpiteen käyttäminen on välttämätöntä hänen terveytensä tai turvallisuutensa taikka muiden terveyden tai turvallisuuden suojaamiseksi taikka merkittävän omaisuusvahingon ehkäisemiseksi; ja
3. muut, lievemmät keinot eivät ole tilanteeseen soveltuvia tai riittäviä.

Voidaan käyttää tehostetussa asumisessa ja tiettyjen rajoitustoimenpiteitä myös työ- ja päivätoiminnassa.

Yksikössä tulee olla käytettävissä riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus – heidän on seurattava, arvioitava säännöllisesti rajoitustoimenpiteiden käyttöä

Rajoitustoimenpiteet tehostetussa asumispalvelun tai laitoshoidon tai vastaavissa yksityisissä palveluyksiköissä

- Taulukko päätöksistä
<http://stm.fi/documents/1271139/2044491/Rajoitustoimenpidetaulukko.pdf/5828bf8d-02a7-44d2-bf80-78a2f9299cc0>
- **42 f-h ja 42 k** myös työ- ja päivätoiminnassa, 42 k, m, n myös , jos käytettävissä moniammatillinen asiantuntemus + tehdään tarvittavat päätökset (asumisessa tehty tarvittavat päätökset)
- **42 f § Kiinnipitäminen** – sos/terv. Huollon ammattihenkilön ratkaisu
- **42 g § Aineiden ja esineiden haltuunotto** – amm.henkilön ratkaisu – jos yli 1 vrk -> yksikön vastaavan johtajan päätös
- **42 h § Henkilöntarkastus** : kaksi asiakkaan kanssa samaa sukupuolta olevaa amm.henkilöä tai eri sukupuolta oleva terv.huollon ammattihenkilöitä tai tilanne on kiireellinen – yksikön vastaavan johtajan ratkaisu tai kiireellisissä tapauksissa amm.henkilö – ilmoitus vastaavalle johtajalle

Rajoitustoimenpiteet

- **42 i § Lyhytaikainen erillään pitäminen** – max 2 t erilleen muista, huoneen oven saa lukita – oltava kuulo- ja näköyhteys henkilökunnan ja asiakkaan välillä – vastaavan johtajan ratkaisu – kiireellisesti amm.henkilö – ilmoitus viipymättä vastaavalle johtajalle
- **42 j § Välttämättömän terveydenhuollon antaminen vastustuksesta riippumatta** – lääkärin ratkaisu, kiireellisessä tilanteessa terv.huollon ammattihenkilön ratkaisu – yhteys lääkäriin
 - jos tarve jatkuva, virkasuhteinen lääkäri tekee päätöksen **enintään 30 vrk ajaksi kuultuaan asiantuntijoita**

Rajoitustoimenpiteet

- **42 k § Rajoittavien välineiden ja asusteiden käyttö päivittäisissä toiminnoissa**

- 1) sängystä putoamista estävää välinettä, joka ei rajoita henkilön raajojen tai kehon liikkeitä, henkilön yö- ja päiväaikaisen lepäämisen ajan ja lyhytaikaisesti muiden päivittäisten toimintojen ajan,
- 2) tuolista putoamista estävää välinettä lyhytaikaisesti henkilön ruokailun ja muiden vastaavien päivittäisten toimintojen ajan, ja
- 3) itsensä vahingoittamista estävää tai turvallisuutta lisäävää välinettä tai asustetta, joka ei rajoita henkilön raajojen tai kehon liikkeitä tai vähäistä enempää henkilön toimintaa, välttämättömän ajan.

Esimiehen ohjeistus - ratkaisun tekee amm.henkilö, pitkäaikaisessa käytössä yksikön vastaavan johtajan päätös (enint. 6 kk kerrallaan)

Rajoitustoimenpiteet

- **42 I § Rajoittavien välineiden ja asusteiden käyttö vakavissa vaaratilanteissa**
 - Jos muuten henkilön toiminta vaarantaa **vakavasti** oman tai toisen henkilön terveyden tai turvallisuuden
 - Sidottuna (=lepositeet) voi henkilö olla vain, mikäli muut keinot eivät ole riittäviä – enintään toistuvasti yhteensä tai yhtäjaksoisesti 8 t – lääkärin arvioitava ja tehtävä päätös 2 tunnin välein
 - Yksikön johtaja tekee päätöksen muista kuin sitomisesta – kiireellisessä tilanteessa amm.henkilö voi tehdä ratkaisun – yhteys esimieheen, joka tekee päätöksen
 - Jos tarve on toistuvaa, yksikön johtaja voi tehdä päätöksen enintään 7 vrk kerrallaan (kuinka kauan kerrallaan voi käyttää ja miksi muut keinot eivät ole riittäviä)
 - Jos tarve pitempiaikainen, päätös 30 vrk kerrallaan virkasuhteinen yksikön johtaja, lääkäri tai sosiaalityöntekijä

Rajoitustoimenpiteet

- **Sitomisesta** päätöksen tekee lääkäri tutkimuksensa ja psykiatrin arvion perusteella – otettava huomioon psykologin ja sosiaalityön arviot – kiireellisissä tilanteissa psykiatrinen tai moniammatillinen arvio voidaan tehdä tämän jälkeen
 - jos kestää yli 2 t – uusi virkasuhteisen lääkärin päätös
 - Sitomisesta tulee tehdä ilmoitus AVlin kahden viikon kuluessa (henkilön tunnistetiedot, tiedot toimenpiteestä ja sen syystä sekä toimenpiteestä päättäneen lääkärin nimi).

Rajoitustoimenpiteet

- **42 m § Valvottu liikkuminen**
 - Voidaan valvoa liikkumista, poistumista yksiköstä ja yksikön ulkopuolella teknisin laittein, saattajan tms. avulla
 - Yön ajaksi huoneen ovi voidaan lukita enintään 8 t kerrallaan, jos valvonta ei muuten onnistu – työntekijä välittömässä läheisyydessä ja yhteys henkilökunnan ja asiakkaan välillä tarvittaessa turvattu
 - Yksikön johtajan päätös enintään 7 vrk ajaksi, jos tarve pitempiaikainen päätös enintään 6 kk (virkasuhteinen yksikön johtaja tai sosiaalityöntekijä)

Rajoitustoimenpiteet

- **42 n § Poistumisen estäminen** – ratkaisun voi tehdä amm.henkilö, jonka on ilmoitettava viipymättä esimiehelle
 - Estää henkilön poistuminen yksiköstä tai sen piha-alueelta tai noutaa yksikköön tai sen piha-alueelle sen välittömästä läheisyydestä
 - Voidaan käyttää voimakeinoja, jos välttämättömiä tilanteen mukaan
 - **Tahdosta riippumattomassa hoidossa** voi virkasuhteinen yksikön johtaja tai sosiaalityöntekijä tehdä päätöksen max 30 vrk kerrallaan - kirjattava suunnitelma siitä, miten ulkoilu toteutetaan poistumisen estämisen aikana

Tahdosta riippumaton erityishuolto (32-38 §)

Henkilö voidaan määrätä erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta, jos:

1) hän ei kykene tekemään hoitoaan ja huolenpitoaan koskevia ratkaisuja eikä ymmärtämään

käyttäytymisensä seurauksia;

2) hän todennäköisesti vakavasti vaarantaa terveyttään tai turvallisuuttaan taikka muiden henkilöiden

terveyttä tai turvallisuutta; ja

3) hänen hoitoaan ja huolenpitoaan ei voida järjestää muulla tavoin.

Hakemuksen Erityishuollon johtoryhmälle voi tehdä henkilön laillinen edustaja, omainen tai muu läheinen – jos ei ole tai ei halua – sosiaalitoimi, jonka alueella henkilö oleskelee

Tahdosta riippumaton erityishuolto

- Jos perusteet ovat olemassa EHJR voi määrätä henkilön tutkimukseen 7 vrk kuluessa hakemuksesta – ennen on selvitettävä henkilön oma mielipide, samoin on kuultava laillista edustajaa, omaista tai muuta läheistä
- Tutkimus voi kestää 14 vrk, jonka kuluessa on tehtävä laillistetun lääkärin, psykologin ja sosiaalityöntekijän lausunto tahdosta riippumattoman erityishuollon tarpeesta – huomioitava muut tutkimukset ja arviot
- Henkilön oma mielipide ja kuultava edustajaa tms.
- EHJR tekee päätöksen 14 vrk kuluessa tutkimukseen määräämisestä ja se on alistettava hallinto-oikeuteen 14 vrk sisällä kiireellisenä

Tahdosta riippumaton erityishuolto

- Yksikössä on oltava Lopetettava heti, kun perusteet eivät ole enää voimassa
- Kestää enintään 6 kk, jos tarve jatkuu – tehtävä uusi päätös tutkimuksesta ja päätös jatkosta ennen kuin 6 kk on kulunut
- Henkilö tai hänen edustajansa voi pyytää jo aiemmin uutta tutkimusta tahdosta riippumattoman erityishuollon edellytyksistä (yli 1 kk tutkimuksen tekemisestä)

Rajoitustoimenpiteen kirjaaminen ja jälkiselvittely

Asiakaskirjoihin on merkittävä:

1. 42 f—42 n §:ssä tarkoitetun rajoitustoimenpiteen käyttö ja sen perusteet;
2. henkilön näkemys rajoitustoimenpiteen käytöstä ja sen perusteista;
3. rajoitustoimenpiteen vaikutukset erityishuollossa olevaan henkilöön;
4. rajoitustoimenpiteen alkamis- ja päättymisajankohta;
5. rajoitustoimenpidettä koskevan ratkaisun tai päätöksen tehnyt ja toimenpiteen suorittanut henkilö.

Rajoitustoimenpiteestä annettava selvitys ja tiedoksianto

- Asiakkaalle on viipymättä tai heti, kun hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen, annettava selvitys rajoitustoimenpiteen sisällöstä, perusteista ja käytettävissä olevista oikeusturvakeinoista
- Jos asiakas ei kykene ymmärtämään asian merkitystä, päätös on muutoksenhakuohjeineen annettava tiedoksi lailliselle tms. edustajalle
- Lailliselle edustalle tai palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuvalla omaisella tai muulle läheisellä sekä omatyöntekijälle (kunnan sosiaalityö) selvitys on annettava vähintään kuukausittain
- Selvitys on annettava ymmärrettävässä muodossa huomioiden henkilön käyttämät kommunikaatiomenetelmät

